

©DISSIDENCES

Hispanic Journal of Theory and Criticism

Visca la Mort del Català! *Una Proposta Modesta per a les Llengües Minoritàries*

Edgar Illas / Duke University

Un espectre recorre i obsedeix bona part de la societat catalana: l'espectre de la mort del català. Des de fa molt de temps, tant en els mitjans de comunicació com en certes anàlisis sociolingüístiques com en moltes converses quotidianes entre catalanoparlants, la pèrdua d'ús social del català, o, més exactament, la consolidació i naturalització del castellà en territoris catalans, es perceben com el signe funest que aquesta llengua minoritària va sent engolida progressivament per una llengua cada vegada més dominant. Així, els textos lingüístics, polítics o periodístics sobre el risc de desaparició del català no han parat d'augmentar. Els exemples de més ressò han estat potser el cèlebre article de 1953 “*Madame se meurt...*” de Gabriel Ferrater, el manifest d’Els Marges de l’any 1979 “Una nació sense estat, un poble sense llengua?”, el llibre *El futur de la llengua catalana* de Prats, Rafanell i Rossich,

la declaració de l'Institut d'Estudis Catalans *L'ús social de la llengua catalana* l'octubre del 2004 o el llibre publicat recentment *El futur del català* de Carod-Rovira, Rossich i Solà, entre molts d'altres. [1] Encara que aquests textos expressen el convenciment que el català s'està morint, el seu objectiu final no és certificar la defunció de la llengua, sinó motivar els catalanoparlants perquè endeguin una reacció popular i política que "salvi" el català de la seva situació agònica. Aquesta literatura de l'alarma sobre la llengua es pot interpretar segons el conegut eslògan de Prats, Rafanell i Rossich: "*in spe, contra spem* -en l'esperança, contra l'esperança-" (83): és a dir, es tracta d'una literatura que constata que el català s'encamina cap a la mort, però que tanmateix té l'esperança que, si es fa una feina de conscienciació, de reivindicació, de defensa i de cultiu de la llengua, el català tindrà assegurada algun dia la seva supervivència.

Aquest sentiment de desesperança esperançada es pot veure en una imatge il·lustrativa de la pàgina web independentista <<http://www.somiserem.org>>:

Aquesta imatge revela dues coses interessants. En primer lloc, diu que, si el català es mor, no en seran culpables els estats espanyol i francès ni la immigració ni cap altre element que es pugui configurar com a enemic extern causant de la desintegració de la comunitat, sinó que en serà responsable la indiferència del mateix poble català, el poble que, seguint l'expressió de la làpida, "hauria deixat morir" el seu idioma. En segon lloc, la imatge assenyalava l'any 2037 com la data de defunció de la llengua. Això suggereix, per tant, que la mort de la llengua catalana succeirà en un futur més proper que no pas llunyà, la qual és una sensació present en tot discurs d'alarma sobre la llengua.

Ara bé, cal que ens fem la pregunta crítica: quines són les mesures que poden "salvar" una llengua? Què vol dir exactament "salvar" una llengua? Segons la literatura sociolingüística – i, certament, també segons el sentit comú – "salvar" la llengua catalana vol dir aconseguir que esdevingui normal mitjançant un procés de normalització. Però, ¿què vol dir que esdevingui "normal"?

Albert Branchadell, a *La normalitat improbable*, un estudi sobre la normalització lingüística del català iniciada als anys 80, exposa tres objectius possibles dels processos de normalització d'una llengua amenaçada pel contacte amb una llengua dominant. El primer consisteix en l'assoliment d'una cooficialitat plena de les dues llengües en contacte. El segon, en "l'assoliment d'una cooficialitat plena *més* la preeminència d'una de les llengües, que es considera pròpia" (18). En tercer lloc, hi ha l'objectiu de la normalitat forta, que és la de monolingüisme generalitzat, en la qual la llengua normalitzada és "la primera llengua de la majoria de la població i per tant la llengua espontàniament preferida en qualsevol activitat social" (19). Així doncs, Branchadell afirma que "[...] l'única normalitat que pot *garantir* la supervivència del català és la normalitat forta" (20), o sigui, aquella

situació en què els ciutadans no solament puguin viure en català, sinó que de fet hi visquin plenament, en català.

Branchadell també sosté que la incògnita sobre si el català desapareixerà o bé sobreviurà és impossible de respondre, tot i que el que sí que es pot afirmar és que “una llengua anormal pot desaparèixer més fàcilment que una de normal [...]” (8). Per això, el propòsit del seu assaig és mostrar que l’objectiu de la normalització del català ha de ser el monolingüisme, ja que, si no és impossible, almenys sí que és improbable que la normalització entesa com a consolidació del bilingüisme català/castellà assoleixi l’objectiu de normalitzar el català i de garantir-ne la seva supervivència.

Ara bé, la qüestió és: com es pot fer que una llengua esdevingui l’única i la principal d’una comunitat i un territori? Què es vol dir exactament quan es diu que unes persones viuen plenament en una llengua determinada? Passa realment això en el nostre món? Com es pot evitar el contacte amb altres llengües, sigui en espais públics, en els mitjans de comunicació, a Internet, en la interacció amb turistes i nouvinguts, etc.? Tot i que intuïtivament el significat de viure en una situació de monolingüisme sembla clar, el cert és que, sobretot en la societat global de la informació, es tracta d’una situació cada vegada més improbable. D’altra banda, tot i que s’iniciï un procés d’assoliment de la normalitat forta, ¿quan és que una llengua amenaçada de mort es pot considerar “salvada”? Encara que es publicuessin tres vegades més llibres en aquella llengua, o que tingués vint-i-cinc televisions, o que milions de persones la utilitzessin com a llengua vehicular, ¿arribaria un moment en què tothom estigués d’acord en dir “Ara ja està: la pervivència de la llengua està assegurada per sempre”?

És evident que no. I, per això, cal veure que la pròpia definició del projecte de garantir la supervivència d'una llengua, o de "salvar-la", fa que la llengua en qüestió no es pugui salvar mai, que tal salvació sigui sempre diferida i que sempre es mantingui com a possibilitat de futur però que mai no s'actualitzi com a realitat present. De fet, els projectes de normalització aspiren, no pas a la salvació de la llengua en si, ja que és un objectiu inassolible per definició, sinó al cultiu constant i infinit de la llengua en el present. Són projectes essencialment messiànics, és a dir, de preparació del present tot esperant l'arribada del messies salvador, que seria la garantia de supervivència de la llengua, tot i que se sap que no podrà arribar mai.

Tanmateix, si el messies arribés algun dia als Països Catalans en forma de salvació de la llengua catalana, cal adonar-se que tal fet seria catastròfic i fatal. Passaria com els ha passat als jueus amb Jerusalem, que amb la creació de l'estat d'Israel la ciutat santa va deixar de ser un motiu messiànic i mític i va esdevenir un escenari físic i real, la qual cosa, com bé se sap, ha tingut conseqüències funestes, ja que l'establiment d'aquesta ciutat en un espai terrenal concret s'ha hagut de fer necessàriament mitjançant l'exclusió dels palestins. Tal i com explica Slavoj Žižek:

In the last two thousand years, when Jews were fundamentally a nation without land, living permanently in exile, their reference to Jerusalem was, at root, a purely negative one, a prohibition against painting an image of home, against feeling at home anywhere on earth. However, with the process of returning to Palestine, starting one hundred years ago, the metaphysical Other Place was directly identified with a determinate place on earth. When Jews lost their land and elevated it into the mythical lost object, Jerusalem became much more than a piece of land; it became the metaphor for the coming of the Messiah, for a metaphysical home, for the end of the wandering that characterizes human existence. The mechanism is well known; after an object is lost, it turns into a

stand-in for much more, for all that we miss in our terrestrial lives. When a thousand-year-old dream is finally close to realization, such a realization has to turn into a nightmare. (323)

La situació hipotètica, i impossible, en què la somniada salvació del català esdevingués una realitat només podria consistir en un món, o almenys en un tros de món, en què el català fos l'única llengua i a més l'única llengua per sempre més, ja que la mateixa presència d'una altra llengua tard o d'hora podria suposar una amenaça per la llengua pròpia. És evident, però, que aquesta situació només es podria aconseguir mitjançant un totalitarisme absolut que expel·lís la presència i evités l'aparició de qualsevol altra llengua – un totalitarisme que seria probablement inadmissible per als mateixos catalonaparlants.

Ara bé, ¿no és precisament aquest projecte de consolidació d'una llengua com a única i absoluta entre els individus d'un territori un dels objectius fonamentals dels estats-nació moderns? El projecte impossible de crear un poble i un territori monolingües és efectivament l'objectiu totalitzador dels estats-nació tal i com es defineixen en la modernitat, és a dir, com a unió de gent, territori i llengua per formar el poble o nació representats políticament per l'estat sobirà. Per això, la idea de posseir una llengua normal, forta i amb el seu futur assegurat apareix com una de les il·lusions ideològiques que fomenta l'estat-nació precisament per atorgar-se legitimitat com a representant del poble, com a organisme que atorga visibilitat política a una comunitat lingüística. D'entrada, si tota llengua pot servir com a catalitzador d'un sistema de símbols, d'història i de tradició comuns, els aparats estatals – des dels jutjats fins als parlaments, des de les escoles fins a les televisions - utilitzen una llengua determinada per configurar la comunitat que l'estat representarà i sobre la qual aquest legitimarà la seva sobirania. Així, ens trobem davant d'una operació doble que s'alimenta a si mateixa: l'estat ofereix la il·lusió que protegeix i reforça una llengua i que n'assegura el seu futur i alhora utilitza la

llengua per naturalitzar la seva presència en un territori i damunt d'un determinat grup de gent, els quals esdevenen respectivament el territori legal i els ciutadants oficials que, esclar, *parlen* la llengua nacional. Alhora, com explica Xavier Lamuela a *Estandardització i establiment de llengües*, l'estat modern crea llengües dominants mitjançant la discriminació de certes llengües, que passen a ser subordinades i que connoten com a màxim els valors de la domesticitat, l'instint i l'afecte. En canvi, les connotacions de les llengües dominants, segons Lamuela, remeten al seu caràcter *nacional* –lligat a la definició d'un espai d'activitat-, *racional* –és capaç de programar activitats orientades a resultats definits- i *funcional* –com a instrument d'aquestes activitats. (74)

Les llengües oficials, estatals o dominants, doncs, són les úniques que passaran a tenir la seva supervivència garantida mentre que tota la resta aniran entrant més tard o més d'hora al grup de les llengües amenaçades de mort. [2]

L'abraçada de la mort

En aquest punt cal fer una observació molt òbvia i aparentment extemporània: malgrat que la ideologia estatal determina que certes llengües apareguin com a fortes i altres com a dèbils, la veritat és que totes s'acabaran morint indefectiblement, de la mateixa manera que tot allò que existeix a l'univers un dia o altre desapareixerà. Però si és cert el fet obvi que totes les llengües s'estan morint sempre i necessàriament, també ho és que, tanmateix, molts parlants de certes llengües ho han oblidat i s'han cregut la percepció oficial segons la qual hi ha un estat que els protegeix la seva llengua i que els garanteix que aquesta tindrà un futur etern i saludable. En aquest sentit, si redefinim la distinció entre llengües dèbils i llengües fortes com la distinció entre les llengües que reconeixen la seva mortalitat i les que no, resulta que les llengües minoritàries, no oficials o en perill d'extinció són

en principi les llengües menys manipulades i menys manuclejades pels jocs de poder polític i, per tant, més fidels a la mateixa naturalesa moribunda del llenguatge i de totes les coses. En canvi, les llengües capturades per projectes estatals, universalistes, patriòtics i constitucionals són les llengües percebudes com a útils i necessàries, però no pas perquè compleixin la funció comunicativa del llenguatge amb més eficàcia ni tan sols perquè tinguin més nombre de parlants, sinó només perquè són utilitzades i legitimades pels mateixos projectes nacionals, que les necessiten com a constituents de la seva sòlida sobirania i fins i tot com a avaladors de l'eternitat o del destí inamovible que els caracteritza com a nacions.[3]

Les llengües no estatals, doncs, constitueixen un espai privilegiat per desemmascarar les ideologies dels poders hegemònics. La condició d'aquestes llengües es pot entendre com la *d'èssers-per-a-la-mort* en el sentit que els seus parlants les parlen amb la consciència que desapareixeran en un futur indeterminat però sempre proper. Així, com més angoixada és la situació dels parlants d'una llengua minoritària, aquests, pel mateix acte de parlar la llengua, més es confronten, no solament amb la realitat crua de la finitud i la mort inevitables de les llengües i de totes les coses, sinó també amb les ideologies estatals que emmascaren aquesta realitat per als seus propis interessos polítics. En aquest sentit, les llengües minoritàries constitueixen una eina crítica i fins i tot subversiva només pel fet mateix de ser parlades i en la mesura que es mantinguin com a llengües no estatals. Això no vol dir que els projectes de defensa i promoció de les llengües minoritàries hagin de deixar de lluitar per mantenir la supervivència d'aquestes llengües. Tanmateix, aquesta supervivència no s'ha de buscar mitjançant la seva consolidació política i estatal, és a dir, la seva "salvació", sinó a través de la confrontació amb la pròpia mort que els suposa la seva mateixa condició de minoritàries. Certament, cal treballar perquè les llengües minoritàries no desapareguin, però no pas desitjant assegurar el seu futur mitjançant la seva estatalització. Al contrari: se les ha de promoure precisament perquè no

desaparegui el seu risc de desaparició. Les llengües minoritàries han de continuar vivint, no pas per aspirar a una vida eterna convertint-se en llengües fortes, útils i normals, sinó perquè es puguin continuar morint i perquè els seus parlants puguin continuar patint per la seva desaparició imminent.

[4]

Per això, cal potenciar les llengües minoritàries per mantenir viva el que en podríem dir la seva mort asimptòtica, és a dir, el fet de veure com es van morint progressivament sense que tanmateix s'acabin de morir mai. L'adverbi *progressivament*, però, no s'ha d'entendre en termes calculatius. Que una llengua es mori progressivament no ha de significar que cada vegada es parli menys ni que vagi sent substituïda per una altra llengua ni tampoc que la seva sintaxi es degradi o que el seu vocabulari s'ompli de barbarismes. Ha de significar quelcom que no es determina quantitativament, que és que la pròpia mort de la llengua sigui cada vegada més present en la seva mateixa existència. Aquesta incorporació de la pròpia mort s'ha de basar en la percepció tangible que ja tenen les comunitats de parlants de llengües minoritàries, que senten, i sovint amb angoixa, que la llengua que parlen està desapareixent. Tanmateix, com exposaré de seguida, això tampoc no s'ha d'entendre en termes merament psicològics, sociològics, de teories de grup o fins i tot psiquiàtrics.

En realitat, aquest projecte d'assumpció de la pròpia mort no s'hauria de limitar a les llengües minoritàries, sinó que sobretot s'hauria d'aplicar a les estatals, ja que són aquestes les que han oblidat el seu procés de confrontació amb la pròpia mort. Des d'aquesta perspectiva, no són les llengües minoritàries les que convé salvar del perill d'extinció que les afecta, sinó que, irònicament, són les llengües hegemòniques les que s'han de salvar dels processos estatals que les han alliberat de l'angoixa de la mort.

Un model il·luminador per a aquest projecte d'emancipació lingüístico-política es troba en l'apel·lació a l'argot lingüístic que fa Giorgio Agamben a partir de la condició desclassada i fora de la llei de la comunitat gitana. D'entrada, Agamben desfà la mateixa connexió entre llengua i la seva identificació amb una comunitat de parlants:

We do not have, in fact, the slightest idea of what either a people or a language is. (It is well known that linguists can construct a grammar – that is, a unitary system with describable characteristics that could be called language – only by taking the *factum loquendi* for granted, that is, only by taking for granted the simple fact that human beings speak and understand each other, a fact that is still inaccessible to science.) Nevertheless, all of our political culture is based on the relation between these two notions. Romantic ideology – which consciously created this connection, thereby influencing extensively modern linguistic theory as well as the political theory that is still dominant nowadays – tried to clarify something that was already obscure (the concept of people) with the help of something even more obscure (the concept of language). (Means 64-65)

Així, donat que els gitanos no parlen una llengua sinó un argot, diu Agamben que “Gypsies are to a people what *argot* is to language” (65), la qual cosa, però, “sheds light on that truth which the correspondence between language and people was secretly intended to conceal: all peoples are gangs and *coquilles*, all languages are jargons and *argot*” (66).

De la mateixa manera, l'abraçada de la mort de les llengües minoritàries, o, en altres paraules, la subscripció de la situació agònica de les llengües minoritàries com a projecte polític, pot servir per descobrir la veritat que els estats volen encobrir, que és que totes les llengües s'estan morint sempre.

La reivindicació d'aquesta mortalitat pot clivellar i vulnerar els poders estatals, que són els atorgadors definitius de legitimitat política, tal i com Agamben constata parlant de la realitat mundial a principis dels anys noranta:

the world powers take up arms to defend a *state without a people* (Kuwait) and, on the other hand, the *peoples without a state* (Kurds, Armenians, Palestinians, Basques, Jews of the Diaspora) can be oppressed and exterminated with impunity, so as to make clear that the destiny of a people can only be a state identity and that the concept of *people* makes sense only if recodified within the concept of citizenship. In this regard, it is also important to note the peculiar status of those languages that have no state dignity (Catalan, Basque, Gaelic, etc.), which linguists treat naturally as languages, but which practically operate rather as jargons or dialects and almost always assume an immediately political significance. (66-67)

Contra la violència i l'exclusió implícites en els projectes estatalistes, Agamben apel·la a la “reactivation of a jargon, *trobar clus*, pure language, minoritarian practice of grammatical language, and so on” (69). Per tant, a aquesta llista de pràctiques contra l'estatalització de les llengües, s'hi pot afegir l'activació política de la mort de les llengües minoritàries.

La força política de les llengües minoritàries rau en el fet que el seu mateix ús ja té quasi automàticament una càrrega política. Si l'ús d'una llengua minoritària apareix inevitablement com una reivindicació nacionalista o una declaració ideològica, quan s'usa una llengua oficial, en canvi, la ideologia depèn dels continguts que la llengua expressa i no pas del simple fet d'usar la llengua en qüestió, ja que aquesta es presenta com una eina neutra i natural que simplement compleix la seva funció comunicativa.

En el cas de la relació entre el català i el castellà, aquesta diferència de consideració es veu molt clarament. Tal i com constata en un article Vicenç Villatoro:

Un llibre, un diari, un espectacle, fets en català pressuposen [...] una dèria, un acte d'una certa violència damunt la realitat, mentre que fer les mateixes coses en castellà és un acte neutre, sense contaminació ideològica, de la més estricta naturalitat. (Cit. en Larreula 154)

Aquesta diferència mostra el cinisme implícit de tot procés de captura d'una llengua per part l'estat: s'acusa a les llengües no estatals d'estar carregades o tacades ideològicament quan, en realitat, la ideologia es troba en l'encobriment del procés de legitimació d'una llengua determinada sobre les altres, procés que s'efectua precisament mitjançant aquesta acusació contra les llengües no estatals i no legitimades. L'acusació de la politització del minoritari és el que permet, i l'única cosa que permet, que l'hegemònic aparegui com a natural i despolititzat.

En aquest mateix sentit, l'altra trampa ideològica produïda per l'estat per marginar les llengües no hegemòniques és la solució de l'espontaneïtat lingüística. Aquesta solució, basada en última instància en els valors del lliure mercat, sosté que, davant una situació de convivència de dues o més llengües, cadascú ha de parlar la llengua que més li plagui. Aquí la marginació s'efectua de manera més subtil, ja que la solució de l'espontaneïtat promou els mateixos efectes que les ideologies estatals però ho fa tot fingint que s'oposa a aquestes i a les seves polítiques homogeneïtzadores. Vegem-ho analitzant un article de Victòria Camps on defensa el bilingüisme espontani per articular les relacions entre el català i el castellà.

A la mayoría de los catalanes no nos importa tener que cambiar de lengua para hablar con quienes se expresan más cómodamente en castellano. No sólo no nos importa, sino que nos parece que ese es el punto enriquecedor del bilingüismo. Un bilingüismo tan espontáneo que debiera ser causa de orgullo, pues seguramente carece de parangón en el mundo. Respetar la espontaneidad de cada cual en el uso de la lengua es, sin duda, la forma más pacífica de asegurar una convivencia que, en privado, nunca se ha visto amenazada. Sólo se siente la amenaza cuando se anuncian imposiciones y sanciones. No entiendo ese derecho a la propia libertad que empieza por imponerle obligaciones al otro. (Cit. en Larreula 208-209)

Aquest text recull diverses mistificacions de la teoria de l'espontaneïtat. En primer lloc, implica que els catalans que sí els importa passar-se al castellà queden com una minoria l'única objectiu de la qual és fer les coses més difícils per als castellanoparlants i per a la convivència social. En segon lloc, pressuposa justament que existeix una cosa tal com l'espontaneïtat lingüística, heretant la concepció romàntica que entén la llengua com l'expressió espontània i natural de l'interior del subjecte, concepció que és la que ha servit als estats per naturalitzar unes llengües - les dels ciutadants - i ideologitzar-ne unes altres - les de les tribus, les minories, els nacionalistes, etc. - Finalment, però, i aquest punt escandalitzaria a la mateixa Camps si se n'adonés, el que ella en realitat està dient és que els catalans són més flexibles i adaptables que qualsevol altra comunitat al món, i sobretot que els castellans, ja que són capaços de canviar espontàniament de llengua mentre que els castellanoparlants són tan obtusos o bé tan intolerants que, encara que es trobin davant d'algú que s'expressi més còmodament en català, continuen parlant en castellà. Amb la qual cosa, Camps eleva la majoria de catalans a un nivell de tolerància i flexibilitat mundialment excepcional!

Per això, per evitar aquestes reificacions conceptuals, l'apel·lació a la càrrega política de tota llengua minoritària ha de servir per desemmascarar la vertadera ideologia, que és la que fa passar com a no ideològic i com a natural l'ús de les llengües estatals i que és, com tota ideologia, invisible i per tant només perceptible i desarticulable si se la mira des d'allò a què s'oposa i allò que exclou. En aquest cas, l'ús militant del català com a eina explícitament política ha de servir per desarticular la ideologia estatal que ha raptat les pobres llengües castellana i francesa.

Finalment, cal aclarir que el concepte d'ideologia estatal utilitzat aquí es refereix, no tant a l'anàlisi althusseriana dels aparats ideològics estatals com a eines de subjecció que tenen com a finalitat assegurar la reproducció de les condicions de producció [5], sinó més aviat a un sentit deconstructiu que entén la ideologia com a limitació d'un marc previ de significació, tal i com descriu, per exemple, Jean-Luc Nancy: “[la ideologia és] thought for which all meaning is given in advance, deposited, signified without a future in a ‘vision of the world’” (104). Així, la llengua entesa com a cosmovisió, que de seguida mostraré que es tracta d'una concepció romàntica, respon a la ideologia de l'estat-nació en la mesura que projecta un espai o món – el de la mateixa nació – prèviament determinat per la llengua, sense l'obertura a futurs esdeveniments o canvis com podrien ser el de la mort de la mateixa llengua.

Contra el romanticisme

En les seves reflexions sobre el llenguatge, Heidegger es proposa de desmantellar la concepció romàntica de la llengua en què es fonamenta l'estat-nació modern i alhora la lingüística com a disciplina específica. Heidegger s'oposa concretament a la teorització romàntica de Wilhelm Humboldt segons la qual cada llengua proporciona una cosmovisió del món pròpia a cada comunitat

de parlants. Humboldt instaura les premisses ideològiques de la lingüística moderna en formular que tota llengua crea un esperit i una visió del món determinats i alhora que les llengües són éssers vius i actius que neixen, viuen i es moren. Aquesta formulació és fundacional per a la modernitat, però, tal i com Heidegger especifica, ja s'havia anat desenvolupant en tota la metafísica occidental des dels grecs. La concepció de les llengües com a éssers vius contenidors d'una cosmovisió única, doncs, tant ha sostingut les polítiques, o biopolítiques, dels estats-nació moderns, dedicats a representar els éssers humans vius d'un territori, com les lluites de les llengües minoritàries per salvar les seves cosmovisions diverses i insubstituïbles. [6] Així, Heidegger mostra com Humboldt estableix el desenvolupament històrico-espiritual dels diferents pobles de la humanitat com l'horitzó final per explicar la naturalesa del llenguatge. O sigui, el llenguatge en Humboldt és una activitat del subjecte i, a partir d'aquí, dins d'una teleologia hegeliana estricta, tots els individus i tots els pobles han anat cultivant unes llengües determinades que precisament els han configurat com a individus i com a pobles.

La filosofia heideggeriana es proposa desfer aquesta concepció romàntica portant el llenguatge com a llenguatge al llenguatge. Per a Heidegger, l'essència del llenguatge és l'obertura a l'ésser que el dir significa. El mostrar, el fer que quelcom aparegui o es vegi o se senti, és el que defineix el llenguatge com a llenguatge, la qual cosa necessita lògicament que hi hagi el reialme de tot allò que es reserva com a no-dit, no-mostrat, no-vist i no-sentit, i que és la condició necessària perquè hi hagi coses que sí que es mostrin, es diguin, es vegin i se sentin. Per tant, segons aquesta concepció, l'origen del món no es troba en la cosmovisió que el llenguatge funda, com en Humboldt i el romanticisme, sinó que l'origen passa a ser el reialme d'allò no dit, el qual, per tant, és un no-origen que només funciona com a reserva d'on ha de sorgir allò dit. Aquest canvi de perspectiva o aquest desplaçament de l'origen, doncs, destitueix el llenguatge com a origen i centre de si mateix, ja que el centre, que és un

no-centre, passa a ser el silenci: un silenci que es defineix com a allò no-dit, com a allò que queda retingut com a no-dit una vegada s'ha dit i s'ha mostrat el que s'ha dit i s'ha mostrat.

En aquest sentit, Heidegger afirma que les persones no parlem el llenguatge, sinó que sentim el llenguatge parlar en el seu desplegar-se com a tal:

Speech, taken on its own, is hearing. It is listening to the language we speak. [...] We not only *speak* language, we speak *from out of* it. We are capable of doing so only because in each case we have already listened to language. What do we hear there? We hear language speaking.

[...] What language properly pursues, right from the start, is the essential unfolding of speech, of saying. Language speaks by saying; that is, by showing. (411)

Tot i que l'origen, que és un no-origen, del llenguatge es troba en el silenci del que roman no-dit, aquest només es pot percebre des del dir, malgrat que el dir és per definició l'abandonament del reialme del no-dir. La manera d'adonar-se del llenguatge, evidentment, no és simplement parlar-lo, sinó fent l'operació que fa Heidegger: portant el llenguatge com a llenguatge al llenguatge.

The way to language in the sense of speech is language as the saying. What is peculiar to language thus conceals itself on the way, the way by which the saying lets those who listen to it get to language. We can be those listeners only if we belong to the saying. (413)

Portar el llenguatge com a llenguatge al llenguatge significa descobrir el mateix procés que té el llenguatge d'encobrir el seu propi no-origen. *L'ereignis*, o l'apropiament, és el nom d'aquesta

conducció o dinàmica essencial del llenguatge que consisteix en mostrar allò que es mostra tot amagant allò que s'amaga. Així, el llenguatge s'apropia del món, però no pas en el sentit que estructura el món segons una visió basada en el subjecte que parla el llenguatge, sinó en el sentit que mostra l'Ésser en el seu desplegament essencial com a món. Finalment, Heidegger afegeix que tota llengua històrica és enviada per *l'ereignis*, per aquest procés de desvetllament i alhora d'ocultació, i que, per tant, tota llengua és "fateful" (422). Ara bé, el fet que les llengües siguin predestinades no significa, tal i com articulen les teleologies dels estats-nació, que una llengua històrica està destinada a ser parlada en un territori determinat, sinó que es tracta d'un destí essencial en el sentit que cada llengua és enviada des del reialme del no-dir i que la seva destinació és inevitablement el dir.

La deconstrucció heideggeriana de la concepció romàntica del llenguatge té una conseqüència filosòfica i política crucial. Si, segons les explicacions teleològiques del llenguatge, les llengües es consideren origen i fi de cosmovisions pròpies i úniques, a partir de Heidegger aquest origen es converteix en derivat i la unió entre llengua i cosmovisió perd el seu estatus d'interpretació última. L'horitzó final de la concepció del llenguatge passa a ser el silenci com a reserva d'allò no-dit i d'allò no-mostrat que possibilita el dir i el mostrar d'allò que es diu i d'allò que es mostra. D'aquesta manera, el projecte de l'estat-nació queda vulnerat en desemmascarar-se la seva autoinstal·lació com a fi últim de si mateix. La identificació de llengua amb territori, poble i estat, i alhora amb comunicació, utilitat i cosmovisió, es revela com a derivada, i, com que la finalitat d'aquesta identificació és presentar-se a si mateixa com a ordenació autònoma i totalitzadora del món, el fet de convertir-se en derivada li fa perdre la seva validesa epistemològica i ontològica.

Agamben, a *Language and Death*, qüestiona el fet que Heidegger realment pugui superar el romanticisme, ja que sosté que l'origen del llenguatge ja s'ha concebut des de Plató fins a Hegel com

a no-origen, com allò que es retira i que roman inarticulable tant bon punt el llenguatge parla. Agamben diu que l'ereignis és una nova formulació de la dinàmica essencial de la Veu del llenguatge, que no és sinó la manera en què l'Ésser s'esdevé. Així, de la mateixa manera que, perquè les coses siguin, cal que hi hagi l'Ésser que les faci ser però que alhora aquest Ésser es mantingui encobert i retirat com a no-Ésser, perquè el llenguatge signifiqui cal que el mateix llenguatge no signifiqui res sinó que només indiqui el seu mateix acte de significació. Per tant, el fet que Agamben identifiqui l'*ereignis* amb aquest funcionament essencial de la metafísica explicat des del *prote ousia* d'Aristòtil fins a l'Esperit Absolut de Hegel té com a finalitat demostrar que no és cert, tal i com sosté Heidegger, que el llenguatge parli a través nostre, sinó que és la Veu, encara que romangui sempre en silenci i com el lloc de la negativitat, qui origina el llenguatge. I, afegeix Agamben, si la Veu origina la parla és "Because there is a will to speak" (98). Segons aquesta interpretació, doncs, la concepció de Heidegger no serveix per fer una oposició política a l'estat-nació, ja que, conclou Agamben, l'apel·lació a la mort i a la negativitat no ens obre una via de fugida de l'ontologia i de les teleologies basades, en última instància, en el desenvolupament del *Geist* hegelian i en la seva voluntat absoluta d'ordenació del món, sinó que ens fa caure de ple en el seu si.

Aquesta interpretació d'Agamben en realitat pretén desautoritzar el projecte deconstructiu de Derrida. [7] Derrida es proposa de continuar la tasca de Heidegger de superació de l'horitzó de la metafísica occidental i per això el seu projecte manté obertes unes possibilitats polítiques que demostrin ser més fructíferes i radicals que no pas si decidim, amb Agamben, que Heidegger simplement reformula un problema inherent a la metafísica.

I és que Derrida manté la possibilitat de la impossibilitat, no pas com a retorn a l'essència de la metafísica, sinó com a (im-)possible superació de l'horitzó metafísic. Les conseqüències polítiques

d'aquesta decisió són que la negativitat obre una via de fugida de les polítiques que tenen com a horitzó final la realització del subjecte, de la identitat i de la comunitat, és a dir, de tots els elements en què es fonamenten els estats moderns. Així, el fet que Agamben consideri la negativitat com a constitutiva de la mateixa metafísica fa que les pràctiques polítiques que ell proposa - la reactivació de l'argot, el *trobar clus*, el llenguatge pur, la pràctica minoritària del llenguatge gramatical, - tot i ser antiestamentals, pressuposin el mateix horitzó que els estats, que és el de l'existència d'una comunitat la qual, encara que sigui desclassada o minoritària, reproduceix potencialment o de facto la mateixa articulació teleològica que està combatent. En pressuposar la presència última de la veu o de la voluntat de parlar, Agamben no qüestiona els fonament generador de subjectivitat, comunitat, cosmovisió, etc. Derrida, en canvi, manté com a (im-)possible el projecte de Heidegger segons el qual la negativitat és una via de sortida de la metafísica i per això proposa una pràctica política que consisteixi en la desarticulació, o deconstrucció, permanent de tot projecte de fonamentació identitària i comunitària. Com se sap, el pressupòsit de Derrida és que tota articulació fonamentada comporta una sèrie d'exclusions, de violències i d'opressions, i, per tant, la deconstrucció permanent de totes les fonamentacions obeeix en realitat a un projecte de justícia. Evidenciar i fer donar compte de les violències i les exclusions de tota articulació és necessàriament una tasca ètica que no té com a finalitat sinó fer justícia.

En relació a les polítiques de la llengua, Derrida, a l'assaig *Monolingualism of the Other; or, The Prosthesis of Origin*, es proposa qüestionar la mateixa idea de llengua comuna. Segons ell, no es pot dir mai que parlem només una llengua perquè no existeix res que es pugui definir i circumscriure com a llengua unitària. La llengua francesa o la llengua catalana no són mai entitats fixes, no són mai només una llengua, ja que tots els criteris de puresa que s'utilitzen per definir-les com a tals són necessàriament externs a elles mateixes. Escriu Derrida:

If we do not take into consideration, in an always very determined context, some *external* criteria, whether they are “quantitative” (the age, stability, and demographic extension of the field of speech) or “politico-symbolic” (the legitimacy, authority, and domination of a language over a speech, dialect, or idiom), then I do not know where we can find *internal* and *structural* features in order to distinguish rigorously between a language, a dialect, and an idiom.

At any rate, even if what I am saying there remains problematic, I would still position myself at this viewpoint, from which provisionally, and at least by agreement [*convention*] between us, that distinction is still suspended. For the phenomena that interests me are precisely those that blur these boundaries, cross them, and make their historical artifice appear, also their violence, meaning the relations of force that are concentrated there and actually capitalize themselves there interminably. (8-9)

Per tant, si segons Derrida les llengües són entitats, no pas reconeixibles en si mateixes, sinó derivades d'un criteri extern que les defineix com a tals llengües, la pràctica política contra els poders que les dominen també ha de trencar els límits entre elles per mostrar l'artificialitat, les supressions i la violència implícita de tota unitat lingüística. Aquesta pràctica s'ha d'entendre com a anticolonialista, ja que tota configuració d'una llengua com a entitat és sempre una empresa fonamentalment colonial. Diu Derrida:

All culture is originally colonial. [...] Every culture institutes itself through the unilateral imposition of some 'politics' of language. Mastery begins, as we know, through the power of naming, of imposing and legitimating appellations. (39)

La pregunta que cal que ens fem aquí és: el qüestionament derridà de la mateixa idea de llengua, ¿no va en contra dels projectes de defensa de les llengües minoritàries en la mesura que suspèn la mateixa distinció entre llengües hegemòniques i llengües minoritàries? O pitjor encara: una proposta de dissolució de les fronteres lingüístiques, ¿no afavoreix al capdavant les llengües més fortes, les quals, en tota situació de contacte lingüístic, sempre s'acaben aprofitant de la fragmentació i desmembrament de les llengües més dèbils?

Per evitar aquests efectes indesitjats, cal que incloem una doble articulació en aquesta deconstrucció de la llengua. Així, si per una banda s'han de posar constantment en dubte totes les pretensions d'unitat de cada llengua, d'altra banda també és necessari mantenir la noció de llengües diferenciades per dues raons. En primer lloc, existeix, com deia Agamben, el *factum loquendi* que és que hi ha éssers humans que quan parlen s'entenen entre ells i en canvi n'hi ha que no s'entenen; i, en segon lloc, per poder destituir les sobiranes estatals que han capturat les llengües hegemòniques, cal apel·lar a les llengües minoritàries com a entitats forçosament diferenciades. Ara bé, aquesta diferenciació s'ha de mantenir només en la mesura que serveixi per destituir el poder que protegeix unes llengües i en margina unes altres. És a dir, en aquesta destitució, la tasca de reivindicar la mortalitat de cada llengua és tan important com el desmantellament dels propis ideals de puresa i unitat lingüístiques, encara que aquests estiguin al servei de la voluntat emancipatòria de les llengües minoritàries.

Per veure-ho amb dos exemples en relació a la llengua catalana, és evident que cal una gramàtica oficial per determinar què és català i què no ho és, per veure on comença i on acaba la llengua. Però alhora cal un treball constant de qüestionament dels límits i les determinacions que imposa aquesta gramàtica. O, per altra banda, és cert que la llengua catalana, com a llengua minoritària, és un espai

per “ferir de mort” l’hegemonia de les llengües castellana i francesa establerta pels estats respectius. Tanmateix, juntament amb aquesta tasca desemascaradora i insurreccional, convé discutir les pròpies violències i jerarquies de poder dins de la llengua minoritària, com ara el fet que, per abreujar, de la llengua catalana se’n digui quasi sempre llengua catalana i no valenciana o balear, la qual cosa implica la imposició d’un terme sobre uns altres i la imposició consegüent d’unes centralitats i unes perifèritzacions.

Es pot acusar aquesta doble articulació d’intentar reconciliar dues estratègies o interpretacions oposades i fins i tot dir que és una forma, segons la dita popular, de voler repicar i anar a la processó. Però cal aclarir que els projectes d’Agamben i de Derrida no són antitètics, sinó que simplement col·loquen el seu objectiu final en diferents punts: l’un en la pràctica política feta des de comunitats singulars i marginals i l’altre en la recerca de les dissolucions que qüestionen les unitats lingüístiques i culturals. En aquest sentit, tot i que la pràctica política que proposo aquí parteix de l’espai singular de les llengües minoritàries, l’objectiu final ha de ser sempre la pròpia dissolució d’aquest espai. El pressupòsit derridià segons el qual tota cultura és originàriament un projecte colonial ens indica que la imposició del poder sobre les llengües minoritàries no només prové del colonialisme dels estats-nació, sinó també de la mateixa articulació d’una llengua com a tal, com a entitat reconeixible i diferenciada. Per això, juntament amb la lluita contra els poders hegemònics, és necessària una crítica permanent que desmantelli les hegemonies generades inevitablement per la mateixa lluita.

La responsabilitat lingüística

Tornant a l’exemple de la comunitat jueva, Žižek proposa una solució aparentment paradoxal per al conflicte israeliàno-palestí sobre el control de Jerusalem:

[...] what would be the truly radical ethico-political act today in the Middle East? For both Israelis and Arabs, it would consist in the gesture of renouncing the (political) control of Jerusalem, that is, of endorsing the transformation of the Old Town of Jerusalem into an extrastate place of religious worship controlled (temporarily) by some neutral international force. By renouncing the political control of Jerusalem, they are effectively renouncing nothing; they are gaining the elevation of Jerusalem into a genuinely extrapolitical, sacred site. What they would lose is, precisely and only, what already, in itself, deserves to be lost: the reduction of religion to a stake in political power plays. (323)

Aquí Žižek assumeix que l'acte just i alliberador per excel·lència és l'acte de desprendre's d'allò que hom estima més, d'allò que hom estima més que un mateix, és a dir, de l'objecte que articula el propi desig i que és en un mateix més que no pas un mateix. Per això, de la mateixa manera que si Jerusalem deixés de ser la terra santa els jueus paradoxalment alliberarien la seva religió, que és allò que els configura com a comunitat, dels mers jocs de poder polític, si la llengua catalana, i per extensió totes les llengües minoritàries, deixessin de ser considerades l'element d'identitat d'un col·lectiu i no se les identifiqués amb un territori concret, llavors paradoxalment quedarien alliberades de la seva reducció als mers projectes de construcció d'hegemonia política nacional. Tot el nacionalisme català modern, des del programa imperialista de Prat de la Riba fins a la política de reconstrucció nacional de Jordi Pujol o al catalanisme com a estratègia de diferenciació en el món global de Pasqual Maragall, ha utilitzat, amb uns fins polítics concrets, la llengua com a element cohesionador d'una identitat catalana comuna. El somniat ideal de plenitud de la llengua catalana s'ha identificat sempre amb l'ideal de sobirania política del país, sigui en forma d'estat independent o de nació adscrita a un estat federal ibèric. Per això, si és tan necessària la desidentificació entre llengua i nació, entre llengua i "allò amb què neixes i que et fa idèntic amb tu mateix i amb la teva

comunitat”, és per atacar els poders estatals que oprimeixen moltes llengües en nom precisament d’aquesta identificació.

Però el fet que les llengües minoritàries deixin de ser l’element articulador de la identitat no ha de voler dir en absolut que s’hagin de deixar de parlar, sinó tot al contrari: es tracta precisament que les parlem més que mai, però sense la pretensió política que cadascuna es converteixi en una llengua útil, funcional, no conflictiva i amb la seva supervivència assegurada, o sigui, sense deixar que esdevinguin aparats estatals que reproduïxin les intencions totalitàries dels estats-nació. Així, s’han de recolzar tots els projectes de cultiu i promoció de la llengua catalana i de totes les llengües minoritàries, però sense que la “normalitat” o la consolidació definitiva de la llengua sigui l’horitzó final d’aquests projectes. L’horitzó final ha de ser paradoxalment la mort de la mateixa llengua; l’objectiu de tota revitalització d’una llengüa amenaçada ha de ser que es pugui continuar morint. Les llengües minoritàries poden continuar sent un espai adequat i fins i tot privilegiat per la confrontació amb l’essència del llenguatge, que no és la cosmovisió comunitària que creen, sinó el seu desplegament a partir de d’allò no-lingüístic, és a dir, a partir de la seva pròpia mort.[8] La mort confronta la llengua amb el seu no-origen, que és el reialme d’allò que no es diu en la mesura que queda encobert en dir-se allò que es diu. L’experiència de la desarticulació, la descomposició i la invisibilitat d’una llengua confronta la mateixa llengua amb la seva naturalesa mortal i, per això, els projectes de defensa de les llengües amenaçades no han de pretendre mitigar mai l’angoixa que produeix saber que la llengua que promouen es morirà.

Tanmateix, aquesta tasca de desidentificació entre llengua i política en realitat ens revela justament fins a quin punt en són, de polititzades, les llengües. Si la ideologia estatal converteix les llengües estatals en naturals, útils i no ideològiques i les minoritàries en inconvenients, innecessàries i

politzades, la reivindicació de la condició marginal d'aquestes llengües minoritàries ha de fer present els interessos polítics que hi ha darrera de la configuració de qualsevol llengua. Així, del que es tracta és d'acceptar plenament allò de què s'acusa als parlants de les llengües minoritàries, que és d'interferir i de polititzar constantment la vida pública amb el tema de la llengua. Però, com hem vist, aquesta politització de la llengua ja hi és sempre necessàriament. Per això la pràctica política de les llengües minoritàries ha de fer que tothom s'adoni d'aquesta politització i, a partir d'aquí, que tothom s'hagi de responsabilitzar de la seva opció lingüística en tot moment. L'asseveració que la política és present en tot ús de la llengua ha de fer ineludible que tothom hagi de donar compte de les implicacions de fer servir la llengua o les llengües que fan servir.

Finalment, a aquesta subscripció de la situació agònica de les llengües minoritàries se li pot objectar que la seva lluita contra els poders estatals és utòpica, o poc pràctica, o difícil, o autodestructiva, o tot a la vegada. Ara bé, aquests adjectius no desautoritzen en absolut la proposta, sinó que en descriuen justament els seus reptes. El posicionament polític que proposo en relació a la llengua és, efectivament, una barreja d'heroicitat, de suïcidi, de lucidesa, de desenmascarament ideològic, d'absurditat, de martiri i d'insubmissió constants. De fet, precisament perquè es tracta d'una pràctica utòpica val la pena d'emprendre-la; si no fos utòpica, ens trobaríem davant d'una mera estratègia calculatòria que fa de la necessitat virtut, és a dir, que aprofita la situació agònica forçada de les llengües minoritàries per explotar-les políticament i fer-les atractives com a objectes rars i en perill d'extinció. Del que es tracta és de subscriure una posició política impracticable, utòpica o ruïnosa que, en realitat, ja s'esdevé. Tal i com podem veure en alguns testimonis extraordinaris del llibre *Dolor de llengua* d'Enric Larreula, que recull declaracions de desenes de catalanoparlants que pateixen l'angoixa de sentir que la seva llengua es mor, aquesta acció político-lingüística ja la practiquen molts

“patidors de llengua”. Per exemple, hi ha el cas de l’entrevistat que es planteja la defensa de la llengua catalana com un sofriment inevitable:

Ja sé el que vols dir... A mi també m’ho sembla que no ens en sortirem [de fer sobreviure el català]. Però saps què em passa? Doncs que si deixo de lluitar per la llengua encara hi pateixo més. (383)

O bé, hi ha el crit rebec del parlant arrauxat:

A mi no em tomba ni l’Estat espanyol, ni el francès, ni la puta mare qui els va parir! (382)

O, finalment, podem llegir el cas de la Margalida, una professora de Mallorca que treballa a Eivissa a qui Larreula li pregunta perquè li parla català a la seva filla en un ambient cada vegada més castellanitzat:

-I no et sembla que voler-la fer viure en català en un ambient tan hostil com s’aprepara no serà contraproduent per a ella? No has pensat mai que la teva actitud pot fer-la patir molt? Es va produir un silenci i després va afegir decidida:

-Si ha de patir que patesqui com sa mare, serem dues i ens ajudarem. (85)

Tots tres casos, doncs, comparteixen un sentit de resistència i d’alerta permanents, i fins i tot una esperança de solidaritat, però sense apel·lar mai a un horitzó final de salvació. I és que tots tres parlants saben que el perill de mort és l’única cosa que els pot continuar fent sentir la llengua viva.

Notes

Vull agrair a la professora Teresa M. Vilarós i al seu seminari “El vuelo de la lengua: poética y política en España” la primavera del 2003 a Duke University, així com al professor Alberto Moreiras i el seu seminari “The Non-Subject of the Political” la tardor del 2002, també a Duke, per exposar-me a certs conceptes que van engendrar el present treball, encara que tot el que s’hi diu és responsabilitat meva. També vull agrair els comentaris valuosíssims de Rebecca Ingram, Javier Krauel, Kim Masoliver i Jordi Pujiula.

[1] Ferrater, Gabriel. “*Madame se meurt...*” *Sobre literatura. Assaigs, articles i altres textos, 1951-1971*.

Barcelona: Edicions 62, 1979. 81-88; Argente, Joan A., et al. “Una nació sense estat, un poble sense llengua?” *Els Marges* 15 (1979): 3-15; Prats, Modest, August Rafanell, Albert Rossich. *El futur de la llengua catalana*. Barcelona: Empúries, 1990; Institut d’Estudis Catalans. *L’ús social de la llengua catalana*. Barcelona, 2004

<<http://www2.iecat.net/gc/ViewPage.action?siteNodeId=350&languageId=1&contentId=2560>>;

Carod-Rovira, Josep-Lluís, Albert Rossich, Joan Solà. *El futur del català*. Barcelona: Empúries, 2005.

[2] En aquest treball, identifico els termes de llengua estatal, llengua hegemònica, llengua oficial i llengua dominant i també utilitzo indistintament llengua minoritària, llengua amenaçada o llengua subordinada. Encara que aquestes identificacions són del tot inexactes segons els criteris sociolingüístics, intentaré demostrar que l’anàlisi ideològica que proposo aquí no solament no es veu afectada per aquesta col·lisió de significats sinó que la necessita precisament per realitzar la seva tasca de desemascarament ideològic. Alhora, em refereixo indistintament a les llengües o als parlants de

les llengües tot assumint, evidentment, que les llengües existeixen només en la mesura que hi ha persones que les parlen.

[3] Tot i que aquest treball se centra en la identificació entre poble i llengua com a fonament de la sobirania de l'estat-nació modern, segurament la noció d'imperi és l'horitzó final que explica la naturalesa de tot projecte polític eternalista de captura de la llengua. Així, l'ús de la llengua per part dels estats moderns es pot entendre com una reconfiguració de la llatinització duta a terme per l'imperi romà i que va convertir el llatí en la llengua imperial oficial.

[4] En referir-me a la mort d'una llengua, prescindeixo dels criteris i les classificacions, d'altra banda utilíssims, que la sociolingüística fa servir per analitzar la "salut" d'una llengua determinada i els processos de substitució lingüística. En aquest text, com desenvoluparé de seguida, la mort d'una llengua significa l'acte de confrontació essencial amb la desaparició de la llengua que s'està parlant. (Per aproximacions sociolingüístiques sobre les causes de la mort d'una llengua, vegeu Junyent, Carme. *Vida i mort de les llengües*. Barcelona: Empúries, 1992. 37-88; Sasse, Hans-Jürgen. "Theory of Language Death." *Language Death. Factual and Theoretical Explorations with Special Reference to East Africa*. Ed. Matthias Brenzinger. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 1992. 7-30. També, per una visió més divulgativa però igualment rigorosa de la qüestió, vegeu Crystal.)

[5] Vegeu Althusser, Louis. "Ideology and Ideological State Apparatuses." *Lenin and Philosophy and Other Essays*. Trad. Ben Brewster. New York; London: Monthly Review Press, 1971. 127-187.

[6] Així, David Crystal, a *Language Death*, reclama la protecció i la revitalització de totes llengües amenaçades en nom de la biodiversitat. O bé Carme Junyent, a *Contra la planificació. Una proposta*

ecolingüística, també apel·la a la biodiversitat de llengües per atacar les planificacions lingüístiques estatals i imperials que, com que assumeixen que la comunicació més efectiva és la que es fa amb una llengua comuna, marginen i procuren eliminar directament les llengües no oficials i innecessàries. La proposta ecolingüística de Junyent apel·la a la comunicació horitzontal basada en el multilingüisme intergrupar perquè es respecti tot l'ecosistema de llengües de la mateixa manera que s'han de protegir els ecosistemes naturals. Aquesta perspectiva ecològica, doncs, reformula el pressupòsit humboldtià segons el qual cada llengua configura un ordre sobre el món. Diu Junyent: “Des de la perspectiva ecològica, les llengües són considerades com els instruments d'adequació al medi que cada comunitat desenvolupa (i aquí hi ha la causa de la diversitat) i, per tant, l'instrument de què disposa cada individu per adaptar-se a l'entorn.” (112)

[7] Escriu Agamben sobre Derrida: [...] he [Derrida] believed he had opened a way to surpassing metaphysics, while in truth he merely brought the fundamental problem of metaphysics to light. For metaphysics is not simply the primacy of the voice over the *gramma*. If metaphysics is that reflection that places the voice as origin, it is also true that this voice is, from the beginning, conceived as removed, as Voice. To identify the horizon of metaphysics simply in that supremacy of the *phone* and then to believe in one's power to overcome this horizon through the *gramma*, is to conceive of metaphysics without its coexistent negativity. (*Language* 39)

[8] Tot i que les llengües minoritàries són l'espai que reivindico aquí per combatre les polítiques lingüístiques estatals, això no nega evidentment el fet que hi hagi molts altres espais dins les mateixes llengües hegemòniques –des de la poesia fins a la filosofia, des de l'argot fins als acudits- des dels quals es pugui dur a terme la mateixa tasca crítica.

Obres citades

Agamben, Giorgio. *Language and Death: The Place of Negativity*. Trad. Karen E. Pinkus i

Michael Hardt. Minneapolis; Oxford: U of Minnesota P, 1991.

---. *Means without End. Notes on Politics*. Trad. Vincenzo Binetti i Cesare Casarino. Minneapolis;

London: U of Minnesota P, 2000.

Branchadell, Albert. *La normalitat improbable: obstacles a la normalització lingüística*.

Barcelona: Empúries, 1996.

Crystal, David. *Language Death*. Cambridge, UK: Cambridge UP, 2000.

Derrida, Jacques. *Monolingualism of the Other; or, The Prosthesis of Origin*. Trad. Patrick

Mensah. Stanford, California: Stanford UP, 1998.

Heidegger, Martin. *Basic Writings*. Ed. David Farrell Krell. New York: HarperSanFrancisco,

1993.

Junyent, Carme. *Contra la planificació. Una proposta ecolingüística*. Barcelona: Empúries, 1998.

Lamuela, Xavier. *Estandardització i establiment de llengües*. Barcelona: Edicions 62, 1994.

Larreula, Enric. *Dolor de llengua*. València; Barcelona: Edicions 3 i 4, 2002.

Nancy, Jean-Luc. "Our History." *Diacritics* 20 (1990): 97-115.

Žižek, Slavoj. "The Ongoing 'Soft Revolution'." *Critical Inquiry* 30 (2004): 292-323.